

Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego w sprawie komunikatu Komisji „Przykładowy program energetyki jądrowej przedstawiony na podstawie art. 40 traktatu Euratom w celu uzyskania opinii Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego”

[COM(2016) 177 final]

(2016/C 487/17)

Sprawozdawca: **Brian CURTIS**

Wniosek o konsultację	Komisja Europejska, 4.4.2016
Podstawa prawna	Artykuł 40 traktatu Euratom
Sekcja odpowiedzialna	Sekcja Transportu, Energii, Infrastruktury i Społeczeństwa Informacyjnego
Data przyjęcia przez sekcję	7.9.2016
Data przyjęcia na sesji plenarnej	22.9.2016
Sesja plenarna nr	519
Wynik głosowania (za/przeciw/wstrzymało się)	210/2/11

1. Wnioski i zalecenia

1.1. W celu wsparcia powstającego programu unii energetycznej w przygotowaniu są obecnie liczne przeglądy ustawodawstwa związanego z energetyką, które zostaną zaprezentowane w ciągu najbliższych 12 miesięcy. W odniesieniu do tego przeglądu strategicznego mogły pojawiać się oczekiwania, że jako wkład do tego kompleksowego pakietu legislacyjnego będzie on określał główne problemy związane z wytwarzaniem energii, badaniami w tym zakresie i likwidacją obiektów jądrowych. Jednakże przykładowy program energetyki jądrowej (PPEJ) nie zapewnia jasnego i kompleksowego podejścia, które wskazywałoby strategiczne rozwiązania złożonych kwestii dotyczących przyszłości energii jądrowej w europejskim koszyku energetycznym.

1.2. Wytwarzanie energii jądrowej jest kwestią politycznie delikatną w większości państw członkowskich i zależy od wahań w sferze społecznej i gospodarczej na szczeblu krajowym. Komitet wzywa Komisję do skorzystania z tej okazji i zaproponowania jasnego procesu analitycznego i metodyki, które mogą zapewnić spójne i dobrowolne ramy dla krajowego systemu podejmowania decyzji na temat ewentualnej roli energii jądrowej w koszyku energetycznym.

1.3. Komitet wzywa więc do dokonania zmian i uzupełnień w projekcie komunikatu, tak jak zostało to wyszczególnione w pkt 4.3, aby zawierał on konkretne rozdziały poświęcone następującym kwestiom:

- konkurencyjność energii jądrowej w perspektywie krótko-, średnio- i długoterminowej,
- powiązane aspekty gospodarcze,
- wkład w bezpieczeństwo dostaw,
- zmiana klimatu i cele dotyczące ograniczenia emisji dwutlenku węgla,
- akceptacja społeczna, odpowiedzialność cywilna za szkody jądrowe, przejrzystość oraz skuteczny dialog na poziomie krajowym.

1.4. Przejrzysta procedura monitorowania ma zasadnicze znaczenie dla bezpieczeństwa jądrowego i zaufania publicznego. Dlatego też EKES proponuje, aby w dokumencie w jasny sposób zatwierdzone zostały propozycje dotyczące monitorowania i sprawozdawczości zawarte w krajowych planach działania państw członkowskich, zgodnie z sugestią Europejskiej Grupy Organów Regulacyjnych ds. Bezpieczeństwa Jądrowego. Należy poczynić większe wysiłki na rzecz włączenia sąsiednich krajów nienależących do UE.

1.5. Ponadto, jeśli chodzi o zaufanie publiczne, należy umieścić dalsze odniesienia do szeroko zakrojonych prac dotyczących gotowości poza terenem obiektu i w skali transgranicznej na wypadek sytuacji wyjątkowej (*Review of Current Off-site Nuclear Emergency Preparedness and Response Arrangements in EU Member States and Neighbouring Countries* [Przegląd bieżących ustaleń w zakresie gotowości i reagowania poza terenem obiektu jądrowego na wypadek sytuacji wyjątkowej w państwach członkowskich UE i krajach sąsiadujących]. Euratom, grudzień 2013 r.), a także do konkluzji ze szczytu bezpieczeństwa jądrowego z 2016 r., zwłaszcza w odniesieniu do potencjalnych zagrożeń terrorystycznych.

1.6. W uznaniu znaczącego zaangażowania UE w badania nad energią syntezy jądrowej pomocne byłoby dołączenie programu działań ilustrującego przechodzenie do jej wytwarzania w celach komercyjnych.

1.7. W świetle zagłosowania przez Zjednoczone Królestwo za wystąpieniem z UE należy rozważyć strategiczne skutki tego kroku, w szczególności jego znaczenie dla traktatu Euratom. W PPEJ trzeba wyraźnie stwierdzić, że istnieje potrzeba zastanowienia się nad dalekosiężnymi konsekwencjami tego głosowania.

2. Wstęp

2.1. Zgodnie z art. 40 traktatu Euratom Komisja Europejska „okresowo publikuje informacje na temat przykładowych programów, wskazując określone cele produkcyjne energetyki jądrowej oraz wszelkie typy inwestycji niezbędne do ich osiągnięcia. Przed opublikowaniem tych programów Komisja zasięga opinii Komitetu Ekonomiczno-Społecznego” [COM (2003) 370 final]. Od 1958 roku zostało opublikowanych pięć przykładowych programów energetyki jądrowej (PPEJ), ostatni w 2007 r., oraz jedna aktualizacja w 2008 r. Ostateczna wersja zostanie przygotowana i opublikowana, gdy tylko Komisja otrzyma opinię EKES-u.

2.2. Podobnie jak to miało miejsce w przeszłości, Komitet docenia możliwość zaprezentowania swojej opinii na temat projektu dokumentu przed przedstawieniem przez Komisję ostatecznej wersji Radzie i Parlamentowi Europejskiemu. EKES z naciskiem wzywa Komisję do włączenia zaleceń przedstawionych w części pierwszej niniejszej opinii, dzięki którym PPEJ stanie się dokumentem bardziej wszechstronnym i strategicznym, a tym samym w większym stopniu przyczyni się do stworzenia pakietu dotyczącego unii energetycznej.

2.3. Energia jądrowa jest jednym z głównych źródeł energii w UE. W sprawozdaniu na temat stanu unii energetycznej w 2015 r. zwraca się uwagę, że „UE jest jedną z zaledwie trzech głównych gospodarek na świecie, które generują ponad połowę swojej energii elektrycznej bez emisji gazów cieplarnianych, 27 % energii pochodzi ze źródeł odnawialnych, a kolejne 27 % z energii jądrowej”. W sprawozdaniu tym wskazuje się również, że PPEJ „powinien skutkować większą jasnością w odniesieniu do długoterminowych potrzeb w zakresie inwestycji jądrowych i zarządzania zobowiązaniami wynikającymi z działań w dziedzinie jądrowej” (COM(2015) 572 final).

2.4. Strategia energetyczna UE od poprzedniego PPEJ była szeroko rozwijana i jest obecnie traktowana priorytetowo. Cele na lata 2020, 2030 i 2050 zostały określone, jednak pozostają nadal podstawowe zmienne i niepewność. Chodzi tu m. in. o zakres, w jakim będzie realizowane porozumienie paryskie w sprawie zmian klimatu, zmienność na międzynarodowym rynku paliw kopalnych, tempo, w jakim stosowane będą nowe technologie, kwestia tego, które państwa są członkami UE, wpływ globalnej koniunktury gospodarczej oraz zakres, w jakim będą realizowane przewidywane ogromne inwestycje w całym łańcuchu energetycznym.

2.5. Jednakże niezależnie od polityki energetycznej UE, kluczowe decyzje dotyczące połączenia różnych źródeł zapewniających wytwarzanie energii pozostają w gestii państw członkowskich. Polityka energetyczna UE może być wykorzystywana jako punkt odniesienia dla tego rodzaju decyzji, lecz energetyka jest obszarem bardzo wrażliwym z politycznego punktu widzenia i dlatego podlega zmianom klimatu społecznego i politycznego na szczeblu krajowym. Tworzenie polityki UE wymaga jasnego procesu analitycznego i metodologii, które mogą zaoferować spójne ramy dla krajowych procesów decyzyjnych. PPEJ potencjalnie stwarza okazję dla tych państw członkowskich, które rozważają korzystanie z energii jądrowej, jak również dla tych, które z niej korzystają i zastanawiają się nad jej przyszłością.

3. Streszczenie projektu komunikatu Komisji

3.1. Komunikat Komisji rozpoczyna się uwagą, że „PPEJ stanowi podstawę do dyskusji nad tym, jak energia jądrowa może przyczynić się do osiągnięcia celów UE w zakresie energii”, a kończy się stwierdzeniem, że „energia jądrowa, oparta na niskoemisyjnej technologii i w znacznym stopniu przyczyniająca się do bezpieczeństwa i dywersyfikacji dostaw, pozostanie ważnym składnikiem koszyka energetycznego UE w perspektywie do roku 2050”.

3.2. Komunikat kładzie nacisk na inwestycje przeznaczone na zwiększenie bezpieczeństwa w następstwie awarii w Fukushima i na bezpieczne funkcjonowanie istniejących obiektów. Ponadto zwraca uwagę na szacowane potrzeby finansowe związane z likwidacją elektrowni jądrowych oraz gospodarowaniem odpadami promieniotwórczymi i wypalonym paliwem jądrowym.

3.3. W 14 państwach członkowskich eksploatowanych jest 129 reaktorów jądrowych, a w 10 z tych państw przewiduje się budowę nowych. UE posiada najbardziej zaawansowane na świecie, prawnie wiążące normy bezpieczeństwa jądrowego. Są one utrzymywane i aktualizowane dzięki regularnym przeglądom dyrektywy w sprawie bezpieczeństwa jądrowego⁽¹⁾.

3.4. Sektor jądrowy UE działa na światowym rynku, którego wartość wyniesie 3 bln EUR do 2050 r. i jest liderem technologicznym zatrudniającym bezpośrednio 400 tys.–500 tys. osób oraz przyczyniającym się do funkcjonowania około 400 tys. dodatkowych miejsc pracy.

3.5. Przedsiębiorstwa europejskie są mocno zaangażowane w światową produkcję paliwa jądrowego, ściśle współpracując z Agencją Dostaw Euratomu i pokrywając zapotrzebowanie reaktorów opartych na zachodnich projektach. Mają także zdolność do opracowania zestawów paliwowych dla reaktorów rosyjskich (z których 19 jest obecnie eksploatowanych w UE).

3.6. Komisja przewiduje spadek obecnych mocy wytwórczych elektrowni jądrowych w UE (120 GWe) do 2025 r. i odwrócenie tej tendencji do 2030 r. Do 2050 r. moce wytwórcze elektrowni jądrowych pozostaną na stałym poziomie między 95 i 105 GWe, przy założeniu, że 90 % istniejących elektrowni jądrowych zostanie w tym czasie zastąpione. Szacowana wielkość inwestycji wyniesie między 350 a 450 mld EUR, co zapewni wytwarzanie energii do końca wieku.

3.7. Znaczne opóźnienia i przekroczenia kosztów w przypadku nowych projektów oraz rozbieżności w podejściu krajowych organów wydających zezwolenia spowodowały trudności inwestycyjne. Standaryzacja projektów i ściślejsza współpraca między krajowymi organami regulacyjnymi postrzegane są jako istotne założenia przyszłej polityki.

3.8. Przygotowywane są programy wydłużenia eksploatacji (o 10–20 lat) wielu reaktorów europejskich, przy szacunkowych kosztach wynoszących 45–50 mld EUR. Należy przy tym przewidzieć i zaplanować związane z tym prace regulacyjne, zgodnie ze zmienioną dyrektywą o bezpieczeństwie jądrowym.

3.9. Do 2025 r. planuje się zamknięcie 50 reaktorów. Choć sprawa jest wrażliwa politycznie, działania i inwestycje związane ze składowaniem geologicznym i długofalowym gospodarowaniem odpadami promieniotwórczymi oraz powiązane zagadnienia odnoszące się do likwidacji wymagają szybkiej decyzji państw członkowskich.

3.10. Istnieje szeroka wiedza specjalistyczna w zakresie składowania i unieszkodliwiania odpadów promieniotwórczych niskoaktywnych i średnioaktywnych, a obiekty głębokiego składowania geologicznego zostaną udostępnione do eksploatacji w Finlandii, Szwecji i we Francji w latach 2020–2030 w celu trwałego składowania odpadów wysokoaktywnych. Potencjał dzielenia się tą wiedzą oraz możliwość budowy wspólnych obiektów trwałego składowania przez państwa członkowskie przyniesie korzyści zarówno w zakresie efektywności, jak i bezpieczeństwa, co zostanie zwiększone przez stworzenie europejskiego centrum doskonałości.

3.11. Operatorzy elektrowni jądrowych szacują, że na likwidację trzeba będzie przeznaczyć 253 mld EUR, przy 133 mld EUR zgromadzonych w specjalnych funduszach. Za zapewnienie, że zobowiązania operatorów będą w całości spełnione i że likwidacja odbędzie się w jasno określonych ramach czasowych, odpowiadają państwa członkowskie.

3.12. Potrzebna jest większa koordynacja w dziedzinie rozwoju technologicznego i wprowadzania do obrotu zastosowań technologii promieniowania niezwiązanych z energetyką. Na przykład wartość rynku sprzętu do obrazowania medycznego w samej Europie wynosi 20 mld EUR rocznie. Obserwuje się również rosnące wykorzystanie tej technologii w rolnictwie, przemyśle i badaniach naukowych. Trwają znaczące inwestycje zarówno w elektrownie nowej generacji i modułowe zakłady rozszczepiania, jak i w zachowanie wiodącej pozycji w badaniach nad syntezą jądrową, co jest postrzegane jako kluczowe dla utrzymania wiedzy specjalistycznej, ścieżek kariery i globalnych wpływów. Jest to szczególnie ważne, ponieważ energetyka jądrowa wciąż się rozwija na całym świecie, chociaż nie w Europie.

⁽¹⁾ Dz.U. L 219 z 25.7.2014, s. 42.

4. Uwagi ogólne

4.1. Komitet regularnie wypowiadał się na temat bezpieczeństwa oraz roli energii jądrowej w koszyku energetycznym UE ⁽²⁾. Przedmiotowy komunikat jest pierwszym ramowym przeglądem energetyki jądrowej dokonany przez Komisję po katastrofie w Fukushima i chociaż w poprzednim PPEJ obiecywano „częściej publikować ramowe programy energetyki jądrowej” (COM(2007) 565 final), tak się nie stało. PPEJ z 2016 r. – choć poparty obszernym dokumentem roboczym służb Komisji – ma połowę długości komunikatu z 2007 r. Komitet proponuje, aby dodać pewne elementy do PPEJ, tak aby stał się on strategicznym dokumentem, w którym są omawiane czynniki kontekstowe wpływające na kształt inwestycji i decyzje dotyczące ustalania celów.

4.2. Komitet docenia obszerną analizę inwestycji w całym jądrowym cyklu paliwowym, którą przedstawia PPEJ, uznając, że definiuje ona zarówno wyzwania, jak i możliwości stojące przed sektorem. Wyraża zadowolenie, że położony został nacisk na najwyższe standardy bezpieczeństwa i konieczność zapewnienia kompleksowego finansowania dla wszystkich aspektów likwidacji. Dokument roboczy zawiera dużą liczbę szczegółowych informacji i podkreśla się w nim znaczenie ciągłych badań. Jednak w innych obszarach wiele kwestii pominięto, co zmniejsza wartość strategiczną dokumentu.

4.3. Projekt PPEJ z 2016 r. zapowiada znaczącą zmianę w podejściu Komisji. Poprzednie programy umieszczały przegląd w kontekście wyzwań energetycznych stojących przed UE i globalną społecznością. Na przykład PPEJ z 2007 r. zawierał rozdziały, które zostały pominięte w 2016 r., a które zapewniały wyraźny wgląd strategiczny. Powinny one zostać dodane do obecnego wniosku i obejmować:

- konkurencyjność – określenie obecnych i przyszłych czynników wpływających na konkurencyjność energii jądrowej, na przykład rola pomocy państwa, zwłaszcza pomocy finansowej i fiskalnej, zmiana spojrzenia na koszty budowy, koszty inwestycyjne, unieszkodliwianie odpadów, procedury udzielania zezwoleń, wydłużenie okresu eksploatacji oraz względne koszty innych źródeł energii,
- aspekty ekonomiczne – struktura rynku energii pozostaje niepewna, co zniechęca do długoterminowych inwestycji, istnieje też istotne ryzyko gospodarcze związane z energią jądrową w dobie niepewności finansowej i politycznej,
- bezpieczeństwo dostaw – zapotrzebowanie na energię na świecie stale rośnie, nawet jeżeli ustabilizowało się ono lub zmniejszyło w Europie; w związku z tym należy poświęcić więcej uwagi skutkom tego zjawiska, a także aspektom politycznym i dotyczącym polityki zagranicznej; zwłaszcza bezpieczeństwo energetyczne jest tym obszarem, do którego energia jądrowa może wnieść swój wkład – i tak się dzieje dzięki źródłom dostaw paliwa (uranu), które wydają się obecnie pewniejsze niż ropa lub gaz ⁽³⁾,
- zmianę klimatu – energia jądrowa zapewnia połowę niskoemisyjnej energii elektrycznej w Europie,
- akceptację społeczną – duże różnice w całej UE w publicznym podejściu do energii jądrowej są mało rozumianym faktem mającym istotny wpływ na akceptację polityczną.

Wszystkie te kwestie zyskały na ważności w ciągu ostatnich dziewięciu lat, jednak aspekty bezpieczeństwa i cyklu paliwowego dominują w PPEJ, a niewiele uwagi poświęcono tym obszarom zarówno w komunikacie, jak i w dokumencie roboczym służb Komisji. Nie nakreślono też charakteru debaty na temat tych zagadnień, z których wiele jest spornych i kontrowersyjnych (np. utrzymanie wysokich standardów w wypadku podwykonawstwa), ani nie zaoferowano zestawu wytycznych lub strategicznego podejścia do dyskusji na temat energii jądrowej w koszyku energetycznym jako całości. Odzwierciedla to podejście w ramach pakietu dotyczącego unii energetycznej, gdzie istnieje podobna niechęć do przedstawiania konsekwencji europejskiej strategii energetycznej dla krajowych debat o stałej roli energii jądrowej (jeśli taka istnieje) w koszyku energetycznym.

4.4. Jak już wspomniano, w komunikacie Komisji stwierdza się, że „stanowi [on] podstawę do dyskusji nad tym, jak energia jądrowa może przyczynić się do osiągnięcia celów UE w zakresie energii” jako „[ważny składnik] koszyka energetycznego UE w perspektywie do roku 2050”. Takie oświadczenia nie znajdują pełnego potwierdzenia w treści tego dokumentu. Poprzednie programy przykładowe stanowiły analityczny przegląd roli energii jądrowej oraz zawierały wytyczne dotyczące przyszłej polityki.

⁽²⁾ Dz.U. C 341 z 21.11.2013, s. 92; Dz.U. C 133 z 14.4.2016, s. 25.

⁽³⁾ Dz.U. C 182 z 4.8.2009, s. 8.

4.5. W szczególności analiza potrzeb inwestycyjnych w odniesieniu do energii jądrowej (jest to z pewnością w obecnych okolicznościach główny problem) na pewno musi być obecnie osadzona w kontekście całości inwestycji wymaganych do osiągnięcia celów unii energetycznej, ponieważ występują interakcje i kompromisy pomiędzy decyzjami inwestycyjnymi w zakresie wszystkich technologii wytwarzania i infrastruktury.

4.6. Ponadto istnieje wiele dodatkowych czynników kontekstowych kształtujących politykę i ekonomikę jądrową, które nie zostały w pełni uwzględnione i o których trudno jest się Komisji wypowiedzieć w bardziej szczegółowy sposób, gdyż są one przedmiotem bieżącego przeglądu lub trwającej reformy. Obejmują one funkcjonowanie systemu handlu emisjami, propozycje dotyczące dotacji do mechanizmów zdolności wytwórczych, rozwój sektora energii ze źródeł odnawialnych itp.

4.7. Obecnie energia jądrowa stanowi 28 % krajowej produkcji energii w UE i 50 % energii elektrycznej produkowanej w technologii niskoemisyjnej (Eurostat, maj 2015 r.). Zmniejszenie emisji CO₂ jest ważnym celem UE i globalnej polityki energetycznej. Aby utrzymać wzrost temperatury w granicach 2 °C, konieczne jest zmniejszenie globalnych emisji CO₂ z produkcji energii średnio o 5,5 % rocznie w latach 2030–2050. Osiągnięcie wkładu UE w realizację tego celu zostało opisane w Planie działania w zakresie energii do roku 2050, w którym przyjęto podejście uwzględniające wiele scenariuszy tego, jak koszyk energetyczny będzie się zmieniać w zależności od różnych czynników politycznych, gospodarczych i społecznych (COM(2011) 885 final). W komunikacie zakłada się, na podstawie danych dostarczonych przez państwa członkowskie, że moce wytwórcze elektrowni jądrowych wyniosą około 100 GWe w 2050 r., jednak w świetle obecnej debaty założenie to jest niezbyt pewne.

4.8. Komitet odnotowuje niedawny przykład Szwecji, upubliczniony po opublikowaniu PPEJ, a więc nieuwzględniony, gdzie podjęto decyzję o stopniowym zastępowaniu zamykanych elektrowni dziesięcioma nowymi reaktorami, a równolegle zobowiązano się do działań na rzecz dostaw 100 % energii ze źródeł odnawialnych do roku 2040 („Financial Times”, 10 czerwca 2016 r.). Silna polityka w zakresie odnawialnych źródeł energii i dodatkowe zdolności dostaw niskoemisyjnej energii do krajów sąsiadujących są w tym przypadku politycznie akceptowalne dla wszystkich stron i w związku z tym strategicznie ważne w europejskim kontekście. Dlatego też omawiany dokument należy uaktualnić, aby uwzględnić ten fakt.

4.9. EKES przez wiele lat konsekwentnie przekonywał do przyjęcia bardziej strategicznego podejścia do kwestii energetycznych, a także do położenia większego nacisku na wszechstronny dialog publiczny na temat wytwarzania i zużycia energii⁽⁴⁾. Technologia nie jest oderwana od wartości, a technologia energetyczna poddawana jest szerokiemu wachlarzowi ocen etycznych, społecznych i politycznych. Państwa członkowskie mają swobodę w doborze składu swojego koszyka energetycznego, tylko połowa z nich posiada działające elektrownie jądrowe, a od czasu ostatniego PPEJ nastąpiła polaryzacja poglądów na temat energii jądrowej. Ten ważny dokument zawierający cykliczną ocenę miałby zostać rozszerzony o obiektywną prezentację aktualnych i ważnych zagadnień będących częścią „dyskusji nad tym, jak energia jądrowa może przyczynić się do osiągnięcia celów UE w zakresie energii”. W związku z tym proponuje się, by dokument końcowy zawierał pewną liczbę nowych rozdziałów, jak zostało to wyszczególnione w pkt 4.3, i by strategia jako całość w większym stopniu uwzględniła uwagi szczegółowe przedstawione w pkt 5.3.1–5.3.4 poniżej.

5. Uwagi szczegółowe

5.1. Dokument podkreśla znaczenie lepszej koordynacji pomiędzy państwami członkowskimi, lepszej współpracy między zainteresowanymi stronami oraz większej przejrzystości i uczestnictwa obywateli w debacie na temat energetyki jądrowej. Zauważa się w tym względzie ważną rolę Europejskiej Grupy Organów Regulacyjnych ds. Bezpieczeństwa Jądrowego (ENSREG), jak też dalszego „[wspierania] dialogu między zainteresowanymi stronami w ramach Europejskiego Forum Energii Jądrowej” (ENEF). W grudniu 2015 r. ENSREG wydała oświadczenie na temat postępów w realizacji krajowych planów działania (NAcP) po awarii elektrowni w Fukushima, w której zauważyła, że stan wdrażania jest zróżnicowany i że należy wzmocnić tempo działań na rzecz zwiększania bezpieczeństwa, aby osiągnąć uzgodnione terminy realizacji. Zaleciła również, by „sprawozdanie na temat stanu realizacji NAcP z każdego kraju uczestniczącego było aktualizowane i regularnie publikowane w celu zapewnienia przejrzystego monitorowania, z myślą o opublikowaniu sprawozdania na temat realizacji w 2017 r.” (Czwarte sprawozdanie ENSREG, listopad 2015 r.). EKES sugeruje, że Komisja powinna zamieścić potwierdzenie tego zalecenia w PPEJ.

⁽⁴⁾ Dz.U. C 291 z 4.9.2015, s. 8.

5.2. Komunikat zawiera odniesienia do stosunków z państwami sąsiadującymi z UE i EKES uważa, że rozszerzenie aktywnych kontaktów, w szczególności z Białorusią, byłoby pomocne w rozwiązywaniu kwestii dotyczących przejrzystości i bezpieczeństwa, które pojawiły się w związku z budową w Ostrowcu pierwszego reaktora jądrowego w tym kraju. Powiązania za pośrednictwem ENSREG powinny być traktowane priorytetowo.

5.3. W odniesieniu do ogólnie do dialogu i przejrzystości EKES zauważa, że w praktyce rola, zasoby, możliwości i status ENEF uległy znacznemu zmniejszeniu w ciągu ostatnich dwóch lat. Istotne jest, by dokładniej wyjaśnić najważniejsze kwestie poruszane w kontekście dialogu na temat europejskiej polityki jądrowej, a także zaproponować wspólne ramy dla dyskusji na szczeblu krajowym. Jest obecnie mało prawdopodobne, aby kwestia ta była realizowana w ramach ENEF i jest ona nieobecna w PPEJ. Takie ramy będą również pomocne w przyszłym zarządzaniu unią energetyczną i powinny być stosowane konsekwentnie do wszystkich źródeł energii pierwotnej. Aby ułatwić to wyjaśnienie, PPEJ powinien zatem zawierać szczegółowe rozdziały opisujące konsekwencje i znaczenie dla jądrowej polityki inwestycyjnej. Kwestie te, wyszczególnione w czterech poniższych punktach, stanowią istotne obszary debaty niezbędne dla każdej wizji strategicznej.

5.3.1. *Przejście na energię elektryczną i stopień, w jakim stałe dostawy energii elektrycznej mogą być zapewnione ze źródeł pierwotnych.* Energia jądrowa może z jednej strony wspomagać bezpieczeństwo energetyczne, gdyż duże ilości przewidywalnej energii elektrycznej mogą być wytwarzane w sposób ciągły przez dłuższy czas oraz może ona wносить pozytywny wkład w stabilne funkcjonowanie systemów elektroenergetycznych (np. utrzymanie częstotliwości sieci). Z drugiej strony kapitałowe koszty budowy są wysokie, nowe wymogi bezpieczeństwa wymagające, finansowanie jest niepewne, a przyszłe warunki rynkowe są w dużej mierze nieprzewidywalne. Są to problemy, które stoją przed każdym państwem członkowskim posiadającym zdolności wytwórcze energii jądrowej i mogą mieć kluczowe znaczenie dla kwestii tego, czy i jak mogą być spełnione realistyczne plany krajowe przyczyniające się do osiągnięcia ogólnych celów UE w dziedzinie energii i klimatu. PPEJ powinien odnosić się do wspólnych ram omawiania tych kwestii, jak proponowała Komisja w innych komunikatach strategicznych dotyczących energii, oraz przedstawić wyważoną analizę roli energii jądrowej.

5.3.2. *Wiedza, opinia i świadomość publiczna dotyczące ryzyka w wytwarzaniu energii.* Z jednej strony bezpieczeństwo jądrowe, skutki awarii w Czarnobylu i Fukushima oraz nierozstrzygnięte kwestie dotyczące likwidacji i składowania odpadów promieniotwórczych są przedmiotem poważnego zaniepokojenia obywateli w niektórych krajach. Z drugiej strony inne pierwotne źródła energii również łączą się z istotnymi negatywnymi czynnikami, których rolę często się pomniejsza. EKES konsekwentnie podkreśla, jak ważną rolę odgrywa społeczne zrozumienie „dylematu” energetycznego – zasadniczo chodzi tu o pogodzenie wzajemnie połączonych, lecz czasem sprzecznych celów dotyczących bezpieczeństwa energetycznego, przystępności cenowej i zrównoważenia środowiskowego. Wola polityczna jest w dużej mierze kształtowana przez opinię publiczną, a niski poziom wszechstronnej świadomości energetycznej może spowodować podejmowanie nieoptymalnych decyzji politycznych. Pomocne byłoby zwiększenie zasobów i stworzenie ram prawnych umożliwiających na przykład ustanowienie lokalnych komitetów informacyjnych, jak ma to miejsce we Francji.

5.3.3. *Metodyka oceny kosztów i konkurencyjności.* Przystępna cenowo energia niskoemisyjna jest niezbędna do osiągnięcia uzgodnionych celów w dziedzinie klimatu i energii, jednak obszar ten jest chroniony przed konkurencją rynkową. Nie ma również standardowej lub akceptowalnej metodyki, za pomocą której państwa członkowskie dokonałyby oceny przyszłych kosztów energii ze źródeł alternatywnych w swoim koszyku energetycznym przed podjęciem decyzji politycznych (na które będą miały wpływ inne czynniki).

5.3.4. *Znaczenie aktywnych badań i bazy dla wytwarzania energii dla roli lidera rynkowego i technologicznego i w dziedzinie bezpieczeństwa.* Jak ważne jest zachowanie znaczącego i rozwijającego się sektora energetyki jądrowej, jeśli ma być utrzymane zatrudnienie oraz europejskie wpływy i rola lidera w sektorze, który rozwija się na całym świecie? (Agencja Informacji Energetycznej USA, maj 2016 r. – Światowa produkcja energii jądrowej podwoi się do 2040 roku). Przykładowo Chiny zamierzają podwoić moc wytwórczą swoich elektrowni jądrowych do co najmniej 58 GWe do roku 2020–2021, przy dalszym wzroście do 150 GWe do roku 2030. Odnotowuje się znaczenie dobrze płatnych miejsc pracy wysokiej jakości w UE, a gdyby te miały zostać zlikwidowane, konieczny byłby program zapewniający sprawiedliwą i wspieraną transformację.

5.4. Najważniejszy element finansowania badań jądrowych w UE skupiony jest na rozwijaniu wspólnego programu syntezy jądrowej (ITER). Program działań EFDA (Europejska umowa na rzecz rozwoju syntezy jądrowej) zawiera opis drogi od obecnych doświadczeń z fuzją jądrową do demonstracyjnej elektrowni termojądrowej wytwarzającej energię elektryczną do sieci. EKES zwraca się do Komisji o uwzględnienie potencjalnych dostaw energii elektrycznej z elektrowni termojądrowych we wszystkich racjonalnych pod względem kosztów scenariuszach dotyczących energii po roku 2050. Ponadto należy zachęcać do dalszego wspierania badań dotyczących reaktorów 4. generacji i ich potencjału w zakresie redukcji kosztów i znacznego ograniczenia ilości odpadów wysokoaktywnych.

5.5. Projekt komunikatu został przygotowany jeszcze przed zagłosowaniem przez Zjednoczone Królestwo za wystąpieniem z Unii Europejskiej, a bieżąca opinia prawna sugeruje, że wyjście z UE oznacza również wystąpienie z Euratomu. Ma to poważne konsekwencje strategiczne, między innymi w odniesieniu do celów w dziedzinie energii do roku 2030, ale także dla współpracy w dziedzinie badań naukowych, regulacji, łańcucha dostaw i bezpieczeństwa. W związku z tym należy uwzględnić tę kwestię w omawianym projekcie komunikatu, mimo że przewidywanie konkretnych wyników na tym etapie jest problematyczne.

Bruksela, dnia 22 września 2016 r.

Przewodniczący
Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego
Georges DASSIS
